

Modul teandric și universalitatea chemării ortodoxe

Sensul și finalitatea existenței umane sunt hristocentrice, adică viața trebuie trăită în perspectiva învierii și îndumnezeirii. De la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos la Cinzecime, Împărăția lui Dumnezeu este prilej, șansă și potențialitate, la îndemâna fiecărui om, actualizarea ei făcându-se pe coordonata teandrismului, după cum îl percepe și îl abordează Ortodoxia. Modul divino-uman de existență, făcut posibil prin Întruparea lui Iisus Hristos, care suprimă și suspendă toate distanțele dintre dumnezeiesc și omenească, este viața trăită ca dar al lui Dumnezeu, în care toate acțiunile, faptele, trăirile, sentimentele, se raportează la singurul criteriu real, adevărat: persoana divino-umană a Mântuitorului. „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14, 6). Pe această afirmație, pe acest adevăr se fundamentează întreaga viață a Bisericii, trăită de fiecare credincios în parte, membru al acesteia, ca viață în Iisus Hristos, în care lumea se lucrează, se gândește, se frământă, se iubește așa cum Dumnezeu o gândește, o lucrează și o iubește.

În modul teandric de existență, viața cu toate detaliile și amănuntele ei este integrată metabolismului divino-uman al Persoanei și lucrării lui Iisus Hristos. Omul participă la rezidirea lumii și a sa, în toate aspectele vieții sale religios-morale fiind prezente două realități, două voințe și două naturi – cea dumnezească și cea omenească – ce se asociază și conlucrează, edificând omul. Dumnezeu rezidește astfel omul și lumea nu doar din afara, ci mai cu seamă din interiorul lor.¹ Viața în Hristos este Viața prin excelență. În cadrul ei planurile de existență nu se separă ci se întrepătrund, se intersectează. Cunoașterea morală, la care omul poate ajunge printr-o experiență eclezială proprie, personală, prin integrarea sa liturgică, este cea care va da măsura acestei vieți autentice, în care toate aspectele se subordonează scopului hristocentric al realizării împărăției lăuntrice. În acest fel, nu mai vorbim de viață biologică, viață psiho-somatică, viață de familie, viață profesională, viață socială, viață culturală etc., ci vorbim de aspectele mai sus pomenite doar ca laturi normale și valorizate corespunzător ale vieții integrale, trăite pe coordonata teandrismului. În acest context, viața religios-morală nu va fi asimilată „mersului la Biserică” duminica și în sărbători, ori milosteniei practice la poarta acesteia, cum, din nefericire, se întâmplă tot mai des în denaturările și degenerările comportamentale, formalist-pietiste ale înțelegerii actuale a credinței, ci trăirea religios-morală se va manifesta și sub forma de mai sus, însă ca rezultat firesc al transformării interioare hristocentrice. Modul existențial teandric este singurul în măsură să ridice omul din căderea din starea de „har peste har” în care l-a așezat Iisus Hristos. Căderea în păcat, după primirea Sfântului Botez este la fel de profund ontologică, ca și căderea lui Adam, iar ridicarea din păcat nu se poate face decât tot cu harul lui Dumnezeu, primit în chip liturgico-sacramental, prin Sfintele Taine. Iar primirea Sfintelor Taine este condiționată numai de prezența activă, cu toată ființa, la momentul și locul săvârșirii acestora, adică de faptul de a supune voința noastră Voinței lui Dumnezeu și de a-L accepta ca Părinte Atotputernic și Atotbun, căruia să-i încredințăm în totalitate și întregime viața noastră. Doar în spațiul liturgic al Sfintelor Taine, fundamentată pe darurile acestora, viața morală este restauratoare, salvându-ne din tragismul păcatului, bolii și a morții.

În perspectiva ortodoxă, viața morală la nivelul comunității înseamnă morala Bisericii, prin comunitate înțelegându-se adunarea euharistică. Formându-se în jurul Sfântului Potir,

¹ Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Vlad, *Teologia Morală Ortodoxă*, curs manuscris, anul III, partea I, Arad 2001, pag. 16

Biserica devine comunitatea divino-umană a celor care primind Sfânta Împărtășanie trăiesc experiența sensibilă a mântuirii, viețuind la modul prezent în Împărăție. Dinamica pocăință-euharistică, în care pocăința face experiența smereniei prin recunoașterea stării căzute și decăzute, ira euharistia transfigurează existența omului, reșezându-l în starea de preot și împărat al lumii, care o liturghisește pe aceasta aducând-o lui Dumnezeu împreună cu toată viața sa, face ca omul să trăiască o desăvârșire morală dinamică, cu atât mai mult cu cât dinamica euharistică este mai accelerată. Astfel, desăvârșirea morală devine rod al Euharistiei, morala comunitară eclesială fiind o morală euharistică. Trăind în această morală, omul își va percepe toate aspectele particulare și individuale ale existenței ca profesiune, familie, tehnologie, cultură, necesități materiale și biologice, ca fiind situate în relația sa euharistică cu Dumnezeu. Astfel, în Euharistia eclesială, bisericească, omul, lumea și istoria își găsesc adevărata lor identitate, descoperindu-se a fi în natura lor intimă, „logos² al lui Dumnezeu, dar și loc al Împărăției Binecuvântate a Sfintei Treimi. În acest mod oamenii pot sesiza și întrebuința euharistic lumea, creând prin dimensiunea cosmologică a moralei (euharistice) Eclesiale, un mod de coexistență socială, un mod de „întrebuințare-raportare” la valorile materiale ale lumii, o civilizație ca atitudine universală de viață, în care pot să-și găsească expresie în mod egal un domeniu sau altul², geopolitic, tehnoeconomic, social, etc.

Numai în acest context globalizarea poate să refacă o unitate de expresie și numai în această perspectivă poate avea valoare spre sensul final al existenței umane. Chemarea ortodoxă de astăzi este chemarea lui Iisus Hristos, și prin aceasta este universală. În vechime Biserica nu cunoștea termeni ca „intercomuniune” și „ospitalitate euharistică”, propagați și promovați de ecumenismul actual, ea cunoștea doar cuminecarea, euharistia sau respingerea ei. În gândirea creștină primară, dacă un membru al unei biserici locale împărtășea euharistia unei alte biserici locale, de pildă, cu prilejul unei călătorii, el atesta în acest fel că recunoaște această Biserică, ca fiind identică cu a sa, și deci și cu Biserica universală³. De aceea, chemarea și convocarea ortodoxă de azi, aceeași ca întotdeauna, este universală, vizând unitatea euharistică primară. Rugăciunea Domnului Iisus Hristos „ca toți să fie una după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine” (Ioan 17, 21) este interpretată de către Sfântul Chiril al Alexandriei tocmai ca această unitate euharistică. După cum Iisus Hristos nu poate fi împărțit la modul real („Cel ce se împarte și nu se desparte”), împărtășirea cu El ne aduce în unitatea Trupului Eclesial⁴. Soluția adevăratei unități, a adevăratei „globalizări” a existenței umane este unirea persoanelor în Trupul Bisericii, dar cu păstrarea specificului fiecărei existențe, fie ele de neam, familie ori personal. Nici separație individualistă, nici dictatură tehnologică sau de altă natură, chemarea ortodoxă afirmă și susține posibilitatea unității doar în iubirea lui Iisus Hristos, după modelul intratrinitar. Și cum iubirea exclude orice condiționare, atunci când iubești nu cauți defecte, nu impui comportamente și atitudini, ci îl iubești pe celălalt așa cum este el, cu toate particularitățile lui, tot așa, unirea în iubirea lui Iisus Hristos, printr-o morală euharistică în Dumnezeu, fapt ce nu se poate realiza decât primindu-ne unii pe alții ca neamuri, cu particularitățile etnice, spirituale și culturale ale fiecăruia. „Primiți-vă unii pe alții, după cum și Hristos v-a primit pe voi, spre slava lui Dumnezeu” (Romani 15, 7). Acceptarea celuilalt ca popor, neam, limbă și cultură este astfel poruncă dumnezească. Anularea granițelor și diferențelor de orice natură, nu a fost Voia lui Dumnezeu niciodată, și nici nu va fi vreodată, existența omenirii ipostaziată în neamuri, fiind bineplăcută lui Dumnezeu și voită până la sfârșit. Cartea Apocalipsei mărturisește despre existența în veci a neamurilor, în Noul Ierusalim – cetatea sfântă în care acestea vor umbla în

² Idem, *Morală specială*, curs manuscris, Arad, 2000, pag. 7 - 9

³ Pr. Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura „Anastasia”, București, 1995, pag. 256 - 258

⁴ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2000, 1057 - 1060

lumina dumnezească și vor aduce în ea slava și cinstea lor (Apocalipsa 21, 24 – 26), împărtășindu-se din roadele pomului vieții, spre „tămăduirea lor” (Apocalipsa 22, 2).

Euharistie, Biserică și misiune în lumea globală

„Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea (celelalte lucruri) se vor adăuga vouă” (Matei 6, 33). Iisus Hristos a lăsat în această frază esența viețuirii, paradigma existențială care poate aduce atât viața veșnică, cât și plinătatea vieții în trup. Căutarea Împărăției, cererea stăruitoare a ei de la Tatăl („Vie Împărăția Ta”), trebuie să constituie pentru om centralitatea vieții, tradusă prin căutarea și cererea venirii Sfântului Duh. Împărăția, cerul nou și pământul nou, sunt cerul și pământul înnoite întru Hristos, pătrunse de harul Duhului Sfânt, care este viață pură, eliberată de moarte⁵. „Vie Împărăția Ta” înseamnă a pregăti, a anticipa întoarcerea Lui Iisus Hristos. Însă această a doua Venire este prezentă în chip tainic în fiecare Euharistie, orice om putând să guste anticipat din plinătatea ei, în Sfânta Împărtășanie.

În Împărăția Sfântului Duh, poruncile lui Iisus Hristos, ce se reduc de fapt, la una singură, iubirea față de Dumnezeu, față de semenii și față de sine însuși, apr drept căi ale responsabilității și ale comuniunii. Revoluția Împărăției constă în aceea că nimic nu este superior persoanei și comuniunii persoanei. Dreptate, adevăr, frumusețe, încetează de a mai fi legi, pentru a deveni energii vitale, participare a noastră, prin umanitatea lui Iisus Hristos, la energiile divine corespunzătoare⁶. Cărarea ce duce la Împărăție este viața teandrică, practicarea virtuții iubirii cu intensitate crescândă. În societatea omenească Domnul Iisus Hristos l-a bătut și l-a învins pe vrășmaș și potrivnic cu iubirea de oameni, oricât îl lovea acesta cu ispita durerii și a umilirii, de aceea rămânerea pe cărarea Împărăției înseamnă rămânerea în iubire. Biruința lui Iisus Hristos prin omul în care se ținea ascuns, a făcut reabilitarea firii omenești, punând-o pe cărarea către Împărăția lui Dumnezeu, pe care a deschis-o, vestind învierea și dăruind mântuirea⁷. Cărarea Împărăției este cărarea moralei eclesiale, euharistice, care îl păstrează pe om în postura și ipostaza de „rege, preot și profet”. Unificându-se pe sine și lumea, omul primește în euharistie posibilitatea de a umple golul existențial dintre creat și necreat, posibilitatea de a-și exercita vocația de sacerdot al creației, spiritualizând-o. Preoția universală este redată omului în Iisus Hristos, acesta având nu doar posibilitatea dar și obligația și datoria, abordată și înțeleasă ca destin, chemare acceptată, vocație de a liturghisi în același timp existența sa și existența lumii create. Omul are nevoie de lume pentru a trăi, a crește și a se dezvolta din punct de vedere spiritual, dar și lumea are nevoie de om și așteaptă să fie oferită de acesta lui Dumnezeu.

Prin urmare, spațiul eclesial, Biserica lui Iisus Hristos devine locașul duhovnicesc în care omul deprinde obișnuința vieții euharistice ca mod existențial, devenind preot și împărat prin Sfânta Liturghie, descoperind lumea transfigurată în Iisus Hristos și conlucrând, de aici înainte, la prefacerea ei definitivă. Doar în acest sens, libertatea existenței sub orice formă de organizare exterioară, devine reală. Fie că este vorba de enclava autonomă, de stat național, de federație multistatală, ori de lume în globalitatea ei iminentă, modul euharistic de percepere, asumare și trăire a lumii și vieții, concretizat în modul teandric, fundamentat din punct de vedere liturgic-eclesial, este singurul care situează omul, ca persoană și comuniune de persoane, în afara oricăror condiționări istorice, politice, economice, sociale sau de orice altă natură. Tratată și privită în această perspectivă, globalizarea nu este decât o altă etapă istorică, poate mai constrângătoare și mai determinantă decât altele, însă dacă în cunoașterea lumii și

⁵ Olivier Clement, *Viața din inima morții*, Editura „Pandora”, Târgoviște, 2001, pag. 193 - 194

⁶ *Ibidem*, pag. 195

⁷ Ieromonah Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, Editura Episcopiei Aradului, 1995, pag. 33

universului, în asumarea cu seriozitate și maximă responsabilitate a transformării acestora, omul își „lucrează” partea sa, el nu va avea de făcut altceva decât să trăiască plener și deplin marea Euharistie cosmică: „*Ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate*”.

În înțelegerea și asumarea acestui mod de a privi lucrurile, Biserica Ortodoxă – ca instituție divino-umană, are o misiune cu totul specială și deosebită, atât față de celelalte biserici cât și față de alte instituții ori centre religioase, dar în mod aparte față de mijloacele sale proprii de acțiune concretă, pe care le-a folosit în trecut. Chiar dacă scopul ei rămâne același, conducerea credincioșilor spre mântuirea prin Domnul și Dumnezeu nostru Iisus Hristos, este necesar ca mijloacele și metodele de activitate misionară să sufere anumite schimbări și modificări. Pe de o parte, acestea trebuie să redobândească forța misionară autentică și specifică ortodoxiei, forță ce vine din duhul Tradiției sale, renunțându-se la o anume prezență, mărturie convențională și oficializată, la care a fost adusă forțat Biserica sub anii de „aur” ai secularizării, începute sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza și terminată de regimurile comuniste, prin statutul de religie majoritară, „de stat”. Iar pe de altă parte, aceste mijloace, metode misionare și de dialog trebuie adecvate realităților socio-umane ale mileniului al III – lea creștin.

Drept urmare, există voci autorizate și competente în interiorul Ortodoxiei, care afirmă că perspectiva eshatologică vie și universală, adusă lumii ca dar și cadou de către Biserica Ortodoxă, nu va putea fi valorizată complet decât în măsura în care va fi promovată în mod autocritic și cu pocăință⁸.

Globalizarea reprezintă pentru Ortodoxie o nouă și extrem de violentă provocare, iar ritmul alert al evoluției acestui fenomen pune pe agenda de lucru a Bisericii Ortodoxe câteva teme concrete, ce necesită realizări concrete la modul imperativ, cum ar fi:

- Trecerea de la o figură bisericească, eclesială închisă, ierarhică, autoritară și refractară la una concentrică și participativă, deschisă, atât pe verticala cât și pe orizontala societății.
- Reimensionarea pastorală și teritorială a episcopatului și parohiilor, precum și eliminarea structurilor birocratice intermediare între cler și popor, episcopi⁹, preoți și mireni⁹.
- Revitalizarea liturgică, euharistică și activarea comunitară a parohiilor.
- Integrarea monahismului în ordine spirituală, duhovnicească și culturală, prin introducerea unui program formativ complex pentru ucenici și novici (din punct de vedere ascetic, teologic, tipiconal, ritual dar și umanist).
- Încadrarea și activarea laicilor în viața Bisericii, prin structuri partenariale, cu o atenție și concentrare specială și semnificativă asupra intelectualilor și problemelor lor specifice¹⁰.
- Formularea unei concepții sociale, demararea și derularea unor proiecte și programe formative și viabile.
- Modernizarea și restructurarea fundamentală a învățământului superior teologic, pe baza unor concepții clare și dinamice, privind relația și raportul dintre tradiție și modernitate, mistică și politică, despre Ortodoxie și Creștinismul integral, cu aplicare imediată și promptă la Biserică și locul ei în societatea informațională și globală¹¹, care nu mai este de mult timp un concept, ci o realitate în devenire.

⁸ Georgios Mantzaridis, *Globalizare și universalitate*, traducere în limba română de pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, Editura „Bizantină”, București, 2002, pag. 188

⁹ Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan I. Ică jr., G. Marani, *Gândirea socială a Bisericii*, Editura „Deisis”, Sibiu, 2002, pag. 564

¹⁰ *Ibidem*, pag. 565

¹¹ *Ibidem*, pag. 566

În încheiere, vom susține că demersul misionar al Bisericii, în contextul acesta secularizant al globalizării, trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălăsluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.”¹² Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (necularizată în conținutul și fondul ei intrisec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi, aprecia sau gusta în profunzimea ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile noastre, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Drd. Stelian Gomboș

¹² Pr. Dr. Ștefan Iloaie, *Misiunea Bisericii în contextual secularizării*, în rev. “*Renașterea*”, Anul XVII, serie nouă, noiembrie 2006, 11 (199), p. 2.